

Positiivisuuden ja onnellisuuden kultista ja markkinafundamentalismista

Tommi Melender (2016). *Onnellisuudesta*. WSOY. 183 s. ISBN: 9789510412251

TOMMI MELENDER KIRJOITTA kirjassaan *Onnellisuudesta* esseitä, mikä on kirjallisuudenlajeista kaikkein vaativin ja henkilökohtaisin. Esseille on ominaista itsetutkiskelu, ja esseistin tärkeimpiin hyveisiin kuuluu kyky myös eksyä aiheestaan. Emme aina tule oivaltaneeksi lajiin ominaisuutta, kun pyydämme opiskelijoitamme kirjoittamaan opintosuorituksena esseen. Se tarkoittaa ranskalaisen alkunsa mukaisesti yritelmää, joka ei pakota itseään kokoaviin loppupäätelmiin. Esseille on ominaista eteneminen kirjoittajaa omakohtaisesti koskettaviin aihepiireihin.

Melenderillä esseiden aiheet vaihtelevat porvarillistuneesta onnellisuuden myyteistä rahaan ja vapauteen, kirjallisiin esikuviin, kirjailijakohtalon ja kirjailijakutsumuksen pohtimiseen, lyriikkaan ja runouteen, miehisyyteen ja jalkapallon merkitykseen onnellisuuden ja jaetun yhteisöllisyyden tuottaja-

na. Kiinnostavaa on, miten sukupuolisensitiivisesti hän kirjoittaa puhuessaan kirjailijan kutsumuksesta. Melender erottautuu kirjassaan tarkasti ja selvin sanoin onnellisuuskirjoituksesta ja onnellisuusoppaista, joiden avulla markkina-beralistisessa ajassa ihmiskokemukselliset yrittävät lisätä elämäntaitojaan ja hankkia rahaa, ystäviä ja vaikutusvaltaa. Melenderin päätavoitteena on kirjoittaa omakohtaisesti ja tavalla, jonka toivoo samalla herättävän lukijoissa tunnistamisen kokemuksen.

Kirjoittaja kokoo esseidensä annin kirjansa lopussa melankollian puolustukseksi. Melankolinen mielenlaatu nykyisen positiivisuuden myytin ja positiivikonsulttien kulta-aikana on kadottamassa olemassaolon oikeutensa. Lauren Berlanttiin ”julman optimismin” mukaisesti pettymyksen, tuskan, kivun ja kärsimyksen tunnistaminen ei ole pakotetun optimismin

aikana hyväksyttävää tai sallittua. Kun espoolaisen keskijohdon pomo, joka harrastaa purjehdusta, äänestää kokoomusta ja käy henkissä valmennuksessa, esimerkiksi konkurssin, avioeron tai lopputilin myötä joutuu tilanteeseen, jossa unelmat nyrjähtävät pakoiltaan, tarvitaan silloin positiivikonsulttien ja elämäntaidon gurun mukaan ennen kaikkea itsensä johtamisen taitoa. Positiivisen ajattelun pärjäämisen eetoksen mukaisesti yksilö tarvitsee vaikka hammasta purren vain entistä suurempaa positiivisuutta. Jälkitekollisen kapitalismin johtolauseen Melender tiivistääkin lauseeseen: ”Hän popsi masennuslääkkeitä ja luki onnellisuusoppaita”.

VAIHTOEHTO MENESTYKSEN TAVOITTELUUN EETOKSELLE

Melenderin markkinafundamentalismin esiin ruoskiman onnelli-

suuden ja positiivisuuden kultin ruumiinaavaus synnyttää esseitä lukiessa uudenlaista hengittämissen tilaa ja helpottavaa myötäelämisen tunnetta. Pakotetun ja pinnistellyn hymynaamarin ylläpitämisen sijasta meidän olisikin ehkä syytä paneutua elämän traagiseen perusluonteeseen. Sanoma on täysin päinvastainen, kuin esimerkiksi Alexander Stubbin, joka kehottaa meitä unelmoimaan aina suurista asioista sanoen: ”Uskokaa itseenne, niin kaikki on mahdollista”. Menender nimeää Stubbin läntisille yhteiskunnille ominaisen uushengellisyyden edustajaksi.

Stubbissa henkilöityy uususkonnollisuus, joka on tyypillistä laajemminkin politiikan ja yrity maailman eliitin maailmankuvalle. Jos et pysty loistamaan positiivisuuden päivän säteiden ja huippusuoritujien tapaan Oy Minä Ab:n ruokkimassa itsensä johtamisen ja ”ja tsemppihömpän” ilmapiirissä, saatat osoittautua suorastaan ”määdäksi omenaksi”, josta on päästävä eroon. Voit muuten vahingossa tai jopa täysin tietoisesti pilata tulevien huippusuoritujien virettä, tunnelmaa ja kansallisen kilpailukyvyä nostatusta. Posetiivarikonsulttien markkinafundamentalismien tunnelmista Menender johdattaa meitä Antiikin onnellisuuden ideoihin hyveen noudattamisesta ja henkisten voimavarojen ja potentiaalien löytämisen prosesseista. Näitä hän nostaa eräänlaiseksi vaihtoehdoksi nykyiselle porvarilliselle menestyksen tavoittelun eetoselle.

Menender kirjoittaa omista kirjallisista esikuvistaan ja kirjailijaksi kasvun prosessistaan. Hän kertoo, miksi kirjallisuuden lukeminen on ollut hänelle tärkeää ja miksi lukuharrastus voi olla yleisemminkin ihmiselle tärkeää. Hän johdattaa lukijat pohtimaan, millainen merkitys kirjallisuudella voi olla ”uuden hyödyn” aikakautena. Menenderin tärkeä kirjallinen esikuva Flaubert hyökkää näkyvästi älyllistä latteutta, typeryyttä ja henkistä keskinkertaisuutta vastaan ja puoltaa provokatiivisesti taiteen ja kirjallisuuden hyödyttömyyden oikeutusta. Kysymys hyödystä on tärkeä ja liittyy taiteen ja kirjallisuuden yhteiskunnalliseen ja moraaliseen riippumattomuuteen.

SIVISTYKSEN HYÖTYPUHE

Tällä uuden hyödyn aikakaudellamme kirjailijat ja kulttuurin edustajat sortuvat Menenderin mukaan eräänlaiseen lobbariretoriikkaan. He ovat ryhtyneet puolustautumisreaktiona mainostamaan taiteen ja kulttuurin hyödyllisiä hyvinvointivaikutuksia. Tämä Menenderin sinkoama nuoli (ks. myös Filander 2015) osuu myös vapaan sivistystyön tutkijakehittäjiin, jotka viime vuosina ovat nostaneet näkyvästi esille ”sivistys-hyödyn” käsitteen ja esimerkiksi sivistystyön laaja-alaiset terveysvaikutukset (ks. esim. Schuller ym 2001; Manninen & Luukannel 2008; Manninen 2010; Jokinen, Poikela & Sihvonen 2012, Harju 2013).

Taluspöuhkeen ja uuden hyödyn aikakaudella on ikään kuin

pakko noudattaa hegemonistisen taluspöuhkeen kielioppia, että voisi edes jotenkin tulla kuulluksi. Uuden hyödyn ja taluspöuhkeen dominanssi on vallitseva tila myös yliopistoissa, joiden tehtäviä ja tarkoitusta tyydytään pääosin perustelemaan talouden kansallisen kilpailukyvyä hyötyvaikutuksilla. Hyötypöuhkeen ylittävää ymmärrystä yliopistoista onkin vaikea löytää. (ks. Filander 2016.) Menender viittaa Flaubertiin todetessaan, että nykyajan ”tolvanat” ja porvarit mittaavat sivistyksen ja oppineisuuden vain rahassa käyttäen sellaisia kuvaavia kiertoilmaisuja kuin ”huippuosaaminen” ja ”inhimillinen pääoma”. Kuulostaako tutulta?

PARHAIMMAN LUOKAN ESSEEPROOSAA

Menender kertoo kirjansa taustakertomuksena omakohtaista elämäntarinaa siitä, miten hän on kehittynyt ja muuttunut ihmisenä eri elämänavaiheissaan ja millainen kirjallisuus häntä on eri elämänavaiheissa erityisesti puhutellut. Kun Faubert houkutteli häntä kirjallisuuden opiskelijana ihmisvihaan ja kääntämään selkäänsä kanssaihmisille, niin Camus auttoi ojentumaan toisia ihmisiä kohden. Camusin ajatus siitä, että on luotava onnea protestiksi universumin onnettomuudelle puhuttelee myös lukijaa. Samoin ajatus, jonka mukaan kapina kaiken merkityksettömyyttä vastaan riittää jo täyttämään sydämemme onnellisuudella. Solidaarisuus ja vuoropöuhelu voivat olla sankaa

ruutta ilman mahtipontisuuden painolastia, joka auttaa protestoi-
maan eripuraisen maailman on-
nettomuuksia vastaan.

Henkisestä alaikäisyydestä
itsensä järjenkäyttöön vapautta-
misen prosessi, joka on toiminut
valistuksen ideaalina ja onnelli-
suuden mittana, on markkina-
fundamentalismissa korvautunut
markkinatalouden haluilla ja vasta-
toissijaisesti tarpeillamme.

Applen perustajan Steve Jobs
tiivistää hyvin edellä todetun:
”Asiakkaat eivät tiedä, mitä tarvit-
sevat ennen kuin me näytämme
heille, mitä he tarvitsevat”. Mark-
kinatalouden ihmisyyttä alistavaa
ja manipuloivaa halujen ohjailua
vastaan tarvitaan juuri yliopistoja
ja vapaata sivistystyötä. Näiden
vaikutuspiirissä on parhaimmas-
sa tapauksessa mahdollista kehittä-
ää hyötypuheelle vaihtoehtoista
kieltä ja kielioppia. Menenderin
esseekokoelman oivallukset voi-

vat palvella myös tätä tarkoitusta.
Melenderilla on kyky tarttua itse-
ään koskettaviin aiheisiin tavalla,
joka synnyttää oikeasti lukijassa
myös tunnistamisen kokemuksen.

Kyse on parhaimman luokan
esseeproosasta, jonka kirjoitta-
ja pystyy kirjoittamalla itsestään
auttamaan samanaikaiseksi myös
lukijaa ymmärtämään paremmin
omaa elämäntilannettaan.

Karin Filander

LÄHTEET

Filander, K. (2015) Kansan paluu
vapaaseen sivistystyöhön. Julkaisussa
Pätäri, J., Turunen, A. & Sivenius A.
(toim.) *Vapaa, vallaton & vangittu
sivistystyö*. Sivistystyön vapaus ja
vastuu -pamfletti 2015. [http://
www.vapausjavastuu.fi/wp-content/
uploads/2014/05/SVV_pamfletti_
Tulostettava.pdf](http://www.vapausjavastuu.fi/wp-content/uploads/2014/05/SVV_pamfletti_Tulostettava.pdf), s. 43–53.

Filander, K. (2016) Yliopistojen
moraalijärjestys ja toimijuuden
ehdot– Miten rakentaa vaihtoehtoja
vaihtoehtomuuteen?
Tiedepolitiikka 2/2016, Teemalehti

Akateeminen työ- vaihtoehtoja
vaihtoehtomuuteen? 9–20

Harju A. (2013) Sivistystyön
yhteiskunnallinen ulottuvuus.
Teoksessa Teoksessa Harju.A.
& Rantala, J. (toim.) (2013)
Sivistymisen idea – Vapaan
sivistystyön eetosta etsimässä.
Helsinki: Sivistysliitto
Kansalaisfoorumi, 144–188.

Jokinen, J. Sihvonen J. & Poikela, E.
(2012) *Sivistyshyöty ja sosiaalinen
pääoma vapaassa sivistystyössä*.
Helsinki: VSY. [http://www.vsy.fi/doc/
SIVISTYSHjasopo2012.pdf](http://www.vsy.fi/doc/SIVISTYSHjasopo2012.pdf)

Manninen, J. & Luukannel S. (2008)
*Omaehtoisen aikuisopiskelun
vaikutukset. Vapaan sivistystyön
opintojen merkitys ja vaikutukset
aikuisten elämässä*. Helsinki: VSY,
Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö.

Manninen, J. (2010) Sopeuttavaa
sivistystyötä? *Aikuiskasvatus* 30(3),
164–174.

Schuller, T. Bynner, J., Green, A.,
Blackwell, L., Hammond, C.,
Preston, J. & Gough, M. (2001)
*Modelling and Measuring the Wider
Benefits of Learning: A Synthesis*.
The Wider Benefits of Learning
Papers. No.1, London: Institute of
Education/Birkbeck.